

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi polji.

List za šolo in dom.

Veljá
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 7.

V Ljubljani 1. aprila 1871.

Tečaj XI.

Šolsko obiskovanje z ozirom na nove šolske postave.

Na redno in pridno šolsko obiskovanje se opira ves napredek v šoli. Skoraj slehern učitelj — da ne rečem prav vsak — mi je tožil: Otroci bi gotovo bolje napredovali, ako bi le toliko iz šole ne izostajali. Ker ta malomarnost in nerednost, zadolžena ali opravičena, naj več škoduje, da ne more šola prinašati ljudstvu zaželene koristi, pogledjmo na nove šolske postave, kako te skerbé, da se ti zadržki odpravijo.

V §. 4. novega učnega in šolskega reda so naštetí vzroki, ki zlasti šolske zamude opravičujejo. Ti so: 1) bolezen učenceva; 2) bolezen staršev ali sploh svojih, ako ti postrežbe otrok zares potrebujejo; 3) slabo vreme, ki je nevarno za otroško zdravje; 4) zeló slaba (neuhojena) pota. Med temi vzroki sta naj večkrat poslednja dva. Slabo vreme — burja (po Krasu), dež, sneg, mraz, povodnji, veliki zameti, hudourniki i. t. d., zlasti po zimí, zadržuje, da ne morejo otroci iz oddaljenih vasi in hiš v šolo hoditi. Iz med vseh šolskih zamud na deželi je navadno $\frac{1}{5}$ takih, ki nastajajo iz slabega vremena. Na slaba pota in daljavo do šole jih odpade $\frac{1}{6}$. (Tako sem izračunil iz nabranih sporočil o vzrokih slabega šolskega obiskovanja.) Razun teh štirih vzrokov, katerih postava omenja, pripeté se pri nas in tudi drugod še drugi, ki so še večí zadržek, da otroci redno ne hodijo v šolo in katerih novi učni red kratko malo omenja. Skoraj v slehernem, gotovo pa v mnogih krajih, bode velika daljava do šole branila, da nekterih otrok ne bode nikdar v šolo, nekteri bodo hodili pa prav poredkoma in neredno. Otrok, ki ima do šole $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ ure, ali 1, $1\frac{1}{2}$ uro in še več hodá, res ne more ne slehern dan in ne redno o pravem času v šolo dohajati. Kako je tedaj ravnati s temi šolskimi zamudami?

Zopet drugod in sicer v naj večih krajih bode tudi zanaprej paša in pastirstvo glavna ovira rednemu šolskemu obiskovanju; kajti $\frac{1}{4}$ šolskih zamud vzrokuje ravno paša in pastirstvo. Kako je ravnati v tem primerljeji? Prav pogostoma je revščina in siromaštvo krivo, da otrok zavljo pomanjkanja obleke ne more v šolo hoditi. §. 5. učnega reda sicer pravi, da naj krajno šolsko svetovalstvo pazi, da otrokom hipoma napravijo obleko tisti (starši, oskerbniki, varuhi), ki so po postavi dolžni zanj skerbeti; ali v djanji se bode tudi ta določba le težko izverševala.

Daljava potov, paša, revščina, ki (poslednja) je vzrok $\frac{1}{6}$ šolskih zamud, so in ostanejo še dalje pglavitni zadržki dobremu šolskemu obiskovanju. Akoravno so tudi dosedanje šolske oblastnije — toda tudi premalo — na njih odpravo delale, in akoravno se bodo sčasoma vsaj zmanjšali; vendar se popolnoma ne bodo mogli odpraviti. Kako naj pa okrajna in krajna šolska svetovalstva ravnajo gledé opravičevanja takih šolskih zamud, ki se pogostoma nahajajo in katerih nam postava ne pojasnuje?

Ta pravi: strogo in ostro; drugi: prizanesljivo; a jaz bi rekel: pravično in okoliščinam primerno. V nekterih krajih in o posebnih časih res starši potrebujejo pri domu svojega otroka. Živina mora imeti svojega pastirja, malo dete tudi svojega varha; tujega posla ne morejo ne dobiti, ne plačati; prisiljeni so tedaj, da svojega otroka ne radi v to porabijo.

V takih in enakih primerljejih naj nove šolske gosposke s starši prizanesljivo in milostljivo ravnajo. Nasproti pa naj postava veljá, ako je zanikernost, svojeglavnost staršev in sovraštvo do šole krivo nerednega šolskega obiskovanja. Po nabranih skušnjah izvira $\frac{1}{5}$ šolskih zamud iz malomarnosti staršev. *)

Veliko šolskih zamud vzrokuje tudi revščina na Kranjskem, kjer je tako rekoč domá; kajti slehern učitelj mi piše, da siromaštvo tare ljudstvo, da ne more za šolske namene, za duševno omiko ničesar storiti. Tudi v tem slučaju naj se preveč ne pritiska staršev, katerih že tako tepe nadloga in nesreča.

Vendar pa s temi besedami nočem reči, da naj se otroci ne priganjajo v šolo; nikakor ne! Ravno nasprotno je moja in mojih tovaršev priserčna želja!

L

*) Skupno so tedaj vzroki šolskih zamud na Kranjskem v tem razmerji: $\frac{1}{4}$ paša, $\frac{1}{5}$ slabo vreme, $\frac{1}{5}$ zanikernost staršev, $\frac{1}{6}$ revščina, $\frac{1}{6}$ daljava potov; bolezen otroška ali staršev in druge malenkostne ovire so tedaj le zeló poredkoma na poti pridnemu šolskemu obiskovanju.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik*.

Moto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Kot dostavek k spisu v 5. listu „Tovarša“ o zaródu mladih drevsic naj pred vsem danes še privzamemo, da poleg semena sadjerejci rabijo tudi še druga sredstva, odrediti si novo, mlado drevje; vendar veljajo ti načini le pri nekterih sadnih plemenih. Tako n. pr. pri vinski tertí, rudečem grozdíču, bodečem grozdíču itd. odreže se od maternega debla ali rastline le vejica, ter se vsadi 2 ali 3 očesica globoko v zemljo. Le-ta vejica nastavi koreninice, ter postane iz nje novo drevce ali rastlina. Ravno imenovana sadna plemena se morejo tudi grebenčiti, t. j. ker le bolj pri tleh rastejo, se more ob njih jamica skopati, potem se vejice v nje skrivijo, ali tudi od maternega debla odrezane v nje položijo in z zemljo zadelajo; iz tega priklíje novi zárod. — Slive se tudi iz semena težko zaredé. Pri tem sadju pa je naj bolje, ako se stara debela tik pri korenini odžagajo, na kar zažene iz korenin novi mladi zárod. Jabelko in hruška pa se ti ne bosta, zlasti na perva dva zgoraj navedena načina, nikoli prijela, ampak zaredila se le iz semena, in sicer hruške ali iz pešká divje-rastečih hrušek, ali pa puternic itd.; jabelka pa iz pešek ne prav zeló žlahnega sadja. Hruške se priredí sadjerejec sicer tudi lahko s tem, da jih cepi na kútino. Rodijo sicer kmali in tudi dobro, ali kmali tudi hirajo, ter zamerjó. Za češnjev zarod naj se vzamejo naj rajše peske navadnih gojzdnih češenj. Orehe in kostanje dobivamo tudi le iz semena. Te dve sadni plemeni se ne požlahnujete, zahtevate pa vendar tudi pozornost sadjerejčevu, zlasti v tem, da naj se pridno snažita.

V daljnih ukih govorilo se je naj prej, kako naj se rast drevsic pospešuje. Stara resnica je, da čim boljše korenino ima drevo, tim boljše je. Torej naj sadjerejec pred vsem skerbi za gosto koreninje. Ko priraste mlado drevce 1 palec visoko iz zemlje, ima semenska peresica. Takrat naj se izpulijo te male rastlinice iz tal, in pokaže se nam dolga serčna korenina in ob njenih straneh še mnogo stranskih, kodrastim lasecem enakih drobnih koreninic. Serčna korenina ima namén, drevo nositi ali podpirati, stranske pa, drevo rediti. S kakim ojstrim orodjem (s kleščemi ali škarjami) naj se izruvani rastlinici priščipne serčna korenina. Mlada rastlinica s tem nič ne terpi, marveč se koreninice vsled te operacije še prav zeló ojačijo, in je to opravilo tako rekoč podlaga dobrega prihodnega drevesa. Da se pa take nježne rastlinice ne smejo predolgo na solncu ležati pustiti, je previdnemu lahko umevno. Hitreje ko se ta opera-

cija zgodi in rastlina zopet v zemljo pride, bolje je. Te drevesica se potem lahko že na jesen v nove gredice presadijo in sicer kakih 5 do 6 palcev daleč ena od druge. Svet ali zemljišče pa naj se za to že poprej po vsi mogočnosti pripraven naredi. Tako naj se n. pr. o suhem poletju te gréde večkrat z vodo polivajo, kar pa naj se godí le zjutraj ali zvečer. Naj se tudi v to ne jemlje merzla voda, ampak bolj mlačna. Naj bolje je za tako zemljišče, ako mu Bog sam priliva, t. j. ako pošilja od neba o pravih časih toplega rodovitnega deža. Tudi opleti se morejo te gredice večkrat. Zemlja ima namreč v sebi mnogo vogelca; ako se tedaj pridno pléve, postane pèrst rahla, luknjičasta; kislico se tako odpré vhod v tla, kjer se z vogljeno kislino zjedini, ter zemljo rodovitno stori. Ravno iz tega namena se tudi pogosto zemlja že okrog večjih vsajenih drevesic in dreves okopuje.

Da drevesca vse enako hitro ne rastejo, je naravna reč, vendar se pa včasih nektera do jeseni morejo že požlahniti. Kakor pa je znano, da imamo za požlahnovanje mnogo načinov, enako znano je tudi, da se vseh teh načinov ne moremo poslužiti pri mladih drevescih. Torej je tudi bolje, da se mlada drevesca le presajajo iz ene gredice v drugo večjo. V ta namen naj se v to odločena greda v jesen prekoplje, ako je potreba, tudi pognoji, in naj se tako pustí čez zimo. Prihodno pomlad še le naj se drevesica presadijo in sicer tako zgodaj, kakor je le moč. *) Kedar se drevesica presajajo, naj se stavljajo v dve versti kake 5 do 6 palcev široko enega od drugega in sicer tako-le:

.
 ; .

Pri vsakem presajanju drevesic naj se zeló pazi, da korenince niso solčnim žarkom razpostavljene, ker se taka drevesica lahko preveč presušijo, ovenejo in tudi zamerjó. Zlasti za stranske koreninice naj se skerbi, da, kolikor je le moč, vlažne ostanejo.

O presajenju drevesic se tudi obrežejo, namreč pri koreninah in pri deblu; prirežejo naj se pa posebno tudi tiste koreninice, ki so se pri izkopavanju iz zemlje morebiti kaj ranile. Prirezuje naj se vselej z zeló oštrim nožem. Iz teh porezkov zaženó in prirastejo mnogokrat nove korenine. Včasih se je djalo, da naj se korenina in deblo enako prirezeta. Gospod P. Schirnhoffer vendar ni bil teh misel. Ker je namreč znano, da drevje tudi skozi perje v sè serka vlago in tedaj živež iz pod neba, se nam je tudi v tej zadevi sve-

*) Sploh je bil gosp. P. Schirnhoffer bolj za spomladansko presajanje dreves, kot za jesensko. Se vé, da na krajne okoliščine more sadjerejec povsod gledati. P.

tovolo: Ako se presaja drevo jeseni, naj se le obreže po korenini in po deblu; spomlad in o poletju presajenim drevesom, naj si bodo že manjši ali večji, pa se steblo (verh, króna) ne sme prirezati. Navadno se vendar drevje le takrat presaja, kedar je brez sadja, t. j. spomladi ali jeseni. Ako se pa mlada drevesca zadržan šibkosti nočejo presajati (zlasti jabelka), in se vendar želijo, da bi bolj čvrsto rastle, naj se spomlad ali pa v jeseni tik nad očesci prevežejo, ker postanejo potem, ker kviško ne morejo, veliko bolj krepkejše in jačje. Krivo rastečim drevcem naj se prislonijo količi, h katerim se drevesa privežejo, samo pazi naj se na to, da so količi na spodnjem koncu, kjer se v zemljo zarinejo, dobro prišpičeni, ker tako menj koreninice škodo terpe, ko se kolec v zemljo zabija.

(Dalje prih.)

Šolski in učni red občnim ljudskim učilnicam.

(Konec.)

§. 54. Smoter pisnega uka je: razločno, hitro, in kar se največ more prijetno pisati čerke učnega jezika, oziroma družega deželnega jezika, po nemških učilnicah tudi latinske cerke.

Učencem je precej v začetku naročati, da vse, kar pišejo, ne zapišejo samo lepo, nego tudi pravopisno dobro ter na tanko.

Ta uk naj se že iz početka tesno veže z drugimi učnimi predmeti.

§. 55. Uk v realijah naj si izbere to, kar je najvredneje znati iz prirodopisa, zemljepisja in povestnice. Deržati se je načela, da se ta uk po spodnjih in srednjih stopinjah stika samo z abecednikom in z berili, a da še le na zgornjih stopinjah dobode samostojen prostor.

§. 56. Uk o prirodopisu (naravopisu) ima namen, učencem buditi veselje in ljubezen k naravi (prirodi), in jih seznaniti z najbolj razširjenimi naravnimi telesi (prirodinami) ter jih voditi k bistremu, tencemu pazilu in znakovitemu popisovanju gledanih teles. Zlasti pozorno se je baviti (pečati) z domačimi, po kmetskih učilnicah posebno s tistimi naravnimi stvarmi, katere se tičejo kmetovanja (poljedelstvo, zeleničje, ovočje (sadje), cvetice, svilne gosenice, bečele in živinorejstvo). Treba je, kolikor se more, da učenci vidijo prava naravna telesa sama; a kjer se to ne more, naj se pokaže podoba. Občnim ljudskim učilnicam ni náloga, učence seznanjati s prirodopisnim sestavom (sistemo).

Na spodnjih stopinjah se prirodopisni uk veže s kazalnim ukom. Otroke je seznaniti z najvažnejšimi domačimi živalmi in rastlinami, s čimer naj se primerno družijo uk o brambi živalstva in sadežev.

Na srednjih stopinjah je berilo podloga prirodopisnemu uku.

V zgornjih razredih je že poprej nabrane vednosti širiti. Zlasti je treba razkazovati značajne zastopnike najvažnejših oddelkov iz živalstva, rastlinstva in rudništva, a še posebno tista naravna telesa, katera imajo v gospodarstvu narave kako veliko imenitnost; dalje katera so človeku ali koristna ali kvarna, ter katera na široko rabijo obertom in umetelnostim. K temu se potem družijo drobnejša vednost o človeku, posebno združena z glavnimi stvarmi iz uka o zdravju.

Prirodopis se najpripravneje uči v šolskem, tako narejenem vertu, da ustreza času in kraju.

§. 57. Naravoznanstvu je nálog, da pot nakopava vednosti in razumu najvažnejših naravnih prikazov. Začetek temu uku so naravni prikazi in lažji opitje (eksperimentje). Na spodnjih stopinjah se ob kazalnem uku pri-povedujejo najvažnejši naravni prikazi. Na srednjih stopinjah je podloga berilo, katero daje priliko, razlagati najvažnejše največkratne naravne prikaze, namreč: rast in upadek gorkote (gorkomèr), zračni prepuh, zračni tisk (zrakomèr, sesalke), veter, roso, slano, meglo, oblake, dež, sneg, led, gorénje, kurjavo.

Na zgornjih stopinjah se iz raznih oddelkov naravoznanstva nekoliko posebnega odbere, oziráje se na zmožnost učencev, katerim je potlej vse tako razbistriti, da po polnem umejo. Naravoznanskemu uku se pridene toliko kemije, kolikor je potrebno, da so potem znani najnavadnejši prigodki v domačem življenji, v poljedelstvu in obertih.

§. 58. Zemljeznanskemu (zemljepisnemu) in zgodovinskemu uku je nálog, z ene strani s poznavanjem domače zemlje ter najvažnejših osod avstrijske države in prebivalcev njenih buditi ljubezen k domovju in k očevini ter udanost cesarju in cesarskemu rodu, z druge strani s prvotnimi pojmi o svetoznanstvu duševni obzor širiti in serce blažiti.

Smoter zemljeznanskega uka je: pregledno znanje svojega domovja in svoje očevine po naravoslovskih in krájevnih, narodopisnih in političnih razmerah; znanje o najvažnejših stvaréh vse Evrope in ostalih delov svetá s posebnim ozirom na tla, kakoršna so kod; razum navadnejših prikazov, rojenih iz podobe, stanja in premikanja naše zemlje. Začetek temu uku je domačega kraja ter njegovega obližja načertek, kateri se učencem pred očmi polagoma razvija; k temu se počasi dostavlja toliko, da učenec naposled do dobrega ume zemljevid.

Smoter zgodovinskega uka je: vedeti zgodovino domačega kraja, svojega domovja, svoje očevine ter znati najvažnejše dogodke občne povestnice, t. j. tiste, kateri se dotikajo očevinske zgodovine, ali kateri so imenitni človeškemu napredku. Na nižjih stopinjah se ta uk derži beril, a na srednih se nadaljava posebno v životopisni obliki, tesno zvezan sè zemljeznanskim ukom. Zadnja leta uka naj učitelj glavne stvari prej dobljenega znanja ponavlja, v red spravlja in časoslovno razveršča.

Na konci se učencem razložé najglavnejša načéla domače ustave.

§. 59. Uk v petji ima nálog, glasovni čut buditi, otrokom estetično omiko ter oblaževanje serc pospeševati in domorodne misli oživljati. V prvih šolskih letih se je petja vaditi samo po sluhu; posebno je paziti, da se učencu glas razvija in muzični sluh uterjáva. Višje učilnice naj učé peti na podlogi notnega sestava (notensystem). Nekoliko dobrih ljudskih pesmi, katere po besedah in melodiji tudi pozneje ostanejo v čislu, naj se otroci naučé iz ust prepevati.

§. 60. Telesnim vajam je prvi nálog, pospeševati, da se v mladini razvija moč, ugibčnost in terdnodušje, ljubezen k redu, pogum in up v samega sebe, ter da se čversto ohrani telo in duh. Te vaje naj bodo redne in proste s telovadnimi igrami vred, a po zgornjih stopinjah tudi vaje na roddji, ako je orodje pripravljeno. Telesne vaje so razne dečkom in razne dekletom, kakor zahteva sama raznost njih spola.

§. 61. Deželna učilnična oblast rzsodi, ali še v okrožje ljudske učilnice privzemó, če jih krajna učilnična oblast želí, tudi še drugi učni predmetje razen prej imenovanih. Taki predmetje bi se smeli učiti samo v preizrednih šolskih urah.

§. 62. Posameznih predmetov ni učiti brez vzajemne zveze mej seboj, nego vsi naj bodo kakor skupne izobraževalo; torej jih je tudi tako razlagati, da se opirajo drug na drugega.

Stanovita učitev (metoda) se ne ukazuje nobenemu predmetu ljudske učilnice.

Okrajnim in deželnim šolskim nadzornikom je paziti, da se učitelji ogibljuje poskušanja s premembami raznih učitev. Privaditi se je učiteve, katero je poterdira vednost in dejanska izkušnja ter odobril okrajni učiteljski zbor.

§. 63. V vsacem okrajni naj okrajni učiteljski zbor od časa do časa učni čertež ustanovi v mejah postavnih vodil in z ozirom na vodilne čerteže deželne učilnične oblasti, kadar jih bode razglasila, ter naj po razredih in razdelkih razkroji učno gradivo, odmenjeno ljudski učilnici. Pri tem poslu je primerno gledati na razne verste ljudskih učilnic. Sklepi naj se pred okrajno učilnično oblast pokladajo na odobrilu.

Učne čerteže šolam vâdnicam, spadajočim k učiteljskim izobraževališčem, naj učiteljstvo teh učilnic ustanovi ter položi pred deželno učilnično oblast na odobrilu.

Vsacemu učitelju je izpolnjevati, kar se tukaj zahteva od vsacega posameznega razreda in razdelka, in učitelj je učilničnim nadzornim oblastim odgovoren, da se razredi in razdelki vodijo po učnem smotru.

Učiteljskim zborom in tudi učilničnim oblastim bodi pred očmi, da ti učni smotri, kateri so postavljeni v §§. 51 do 60, veljajo zdaj za najvišje, do kakoršnih se je po občnih ljudskih učilnicah vspenjati, in da se torej smejo v zmislju §. 3. deržavne postave o ljudskih učilnicah po potrebi znižati, posebno v dvorazrednih in enorazrednih šolah.

§. 64. Po enorazrednih šolah uk` mej posamezne ure razdeljuje učitelj, a po večrazrednih učiteljski zbor, in podaje okrajni učilnični oblasti (v šolah vâdnicah učiteljskih izobraževališč deželni učilnični oblasti) na odobrilu.

Poterjena razdelitev uka mej posamezne ure naj bode v vsaki šolski sobi na videži.

IX. O preskušnjah in spričevalih.

§. 65. Konci vsacega šolskega leta morejo po sprevidnosti krajne učilnične oblasti biti preskušnje, katere imajo samo ta namen, da roditelji zvede, koliko so se otroci naučili, ter da se na širje po učilnični občini razbuja veselje k šolskemu nauku. Krajna učilnična oblast naj se pogovori sè šolskim voditeljem, kako in kdaj bodo javne preskušnje, in o tem poroči okrajni učilnični oblasti, katera preskušnji o pravem času postavi dan in glavarja.

Na šolskih preskušenj mesto ali k njim utegnejo tudi priti šolske svečanosti.

§. 66. Po občnih ljudskih učilnicah se dajó samo odpustna in odhodna spričevala, o katerih je govorjenje v III. oddelku tega šolskega in učnega reda. Dokler je otrokom še dolžnost hoditi v šolo, more se šolsko spričevalo (všolohodno spričevalo) roditeljem ali njihovim namestnikom dati samo na opravičeno zahtevanje; v tãcem spričevalu je izrekoma povedati, zakaj se je dalo.

Vendar je roditeljem ali njihovim namestnikom po štirikrat mej vsakim šolskim letom pismeno poročiti, kako se njih otroci npravno vladajo in učé (šolsko poročilo ali naznanilo).

§. 67. V tako šolsko poročilo naj se zapiše sodba, kako učenec hodi v šolo, kako se npravno vlada ter kako napreduje, in sicer z besedami postavljenimi v §. 20.

§. 68. Roditeljem je dolžnost s podpisom poterdirati, da so od učitelja prejeli šolsko poročilo. Ako ne bi hoteli, naj učitelj podpore poprosi krajno učilnično oblast.

§. 69. Zasobne učence, dokler so v taki starosti, da jim je v šolo hoditi, sme vsaka javna ljudska učilnica izpraševati, a to samo izinkoma ter na opravičeno zahtevanje njihovih roditeljev ali roditeljskih namestnikov; na spričevalo je njegov namen vselej izrekoma zapisati.

O izpraševalni taksi veljá, kar je v §. 16. določeno.

X. O učilih in samoučilih.

§. 70. Vsaki učilnici je imeti vsa potrebna učila in samoučila. Da se pripravijo, naj se šolski voditelj zgledi tistej oblasti, katera je po postavi v to odločena.

§. 71. Vsaki šoli naj se po potrebi dadé vsaj ta učila:

- a) priprava k prvemu uku v čitanji;
- b) razbistrilni pripomočki k prvemu računskemu uku;
- c) podobe h kazalnemu uku;
- d) zémljina krogla (globus);
- e) na steno po en zemljevid vsake izmej obeh okroglihpolovic zemlje na ravni ploskvi (planiglobien), po en zemljevid domače dežele, avstrijsko-ogerske države, Evrope in Palestine;
- f) vzorni obrazki k nauku v risanju;
- g) mala zbirka domačih naravnih teles ter najlažjega naravoslovskega orodja;
- h) šolska knjižnica.

§. 72. Vsak učenec naj ima v rokah vsa samoučila, kolikor jih vsacemu razredu ali razdelku posebe odloči okrajni učiteljski zbor.

Razen potrebnih šolskih knjig naj po učiteljevi zapovedi ima vsak otrok svojo pisno deščico ter na poznejših stopinjah uka tudi potrebne pisne in risalne sešitke.

Šolske knjige in druga samoučila so otrokom dolžni kupiti roditelji ali njih namestniki, in če je uboštvo dokazano, tisti, katere sili postava.

XI. O šolah ženskim rokotvorom in umnemu gospodinjstvu.

§. 73. K potrebnim dekliskim učnim predmetom v občnih ljudskih učilnicah spadajo tudi ženski rokotvori in umno gospodinjstvo.

V ta namen je okrajnim učilničnim oblastim po nasvetu krajnih učilničnih oblasti ali po dogovoru z njimi osnovati posebne délovne učilnice v zvezi z ljudskimi ali razločene od njih.

Po samostojnih dekliskih učilnicah bodi délovna šola vselej v posebnem šolskem oddelku.

Učiti je razen učnega časa, ljudskim učilnicam v §. 47. odločnega, vsaj po šest mesecev šolskega leta.

§. 74. Število učnih ur na teden ustanovi okrajna učilnična oblast.

§. 75. Nobena učiteljica ne sme ob enem učiti nad 40 deklet. Če jih je več, naj bodo vsporedni razdelki.

§. 76. Okrajna učilnična oblast ukrene, v katerem polletji ljudske učilnice naj se uk prične.

§. 77. Krajna učilnična oblast more, če zahtevajo roditelji ali njih namestniki, délovne šole oprostiti samo take deklice, o katerih se je po njihovih razmerah nadejati, da si potrebni uk drugače pridobodo.

§. 78. V rokotvorni šoli naj se uči:

- plesti in vésti, v razni porabi tega dela;
- šivati, posebno belo tkanino;
- kerpati nogavice in tudi vsakoverstno tkanino;
- zaznamovati preobleko;
- urezovati vsako stvar, katera se uči v šoli delati.

Posebno se je ozirati na tisto, kar je v gospodinjstvu naj potrebnejše; umételjna dela smejo samo potlej na versto priti, kadar so dekleta že dovolj izučena navadnih ženskih del.

Željamo roditeljev zaradi dela je samo toliko ustrezati, kolikor se ne za-
devajo ob red in šolsko pravilo.

§. 79. Umno gospodinjstvo naj obseza:

- a) uk, iz česa, kakova, kako narejena in po čem je tvarina, katera je v delu;
- b) uk o najvažnejših redilnih stvaréh, o njih kupovanji in rabi;
- c) uk o raznih verstah in mnogolični rabi rokotorov;
- d) uk o tistem orodji in pripravah, ki so gospodinjstvu potrebne;
- e) uk o človeškem prebivališči in strežbi bolnikom.

Snov umnega gospodinjstva naj se razdeli po gornjih stopinjah uka.

§. 80. K uku potrebno orodje in tvarino je dekletom s seboj prinesiti. Ako ne prinesó, naj krajna učilnična oblast prime roditelje ali njih namestnike, da pripravijo, česar se pograša. Ako roditelji ali njih namestniki tega ne storé, naj krajna učilnična oblast preskerbí ob njihovih stroških.

Ubožnim deklicam potrebščino pripravijo tisti, katere veže postava.

§. 81. Krajni učilnični oblasti je na izvoljo dano, da nadzor ženske délovne šole izroči ženskemu odboru domačih občanek.

Temu odboru je potem nálog, da časi pride v učilnico pogledat, in da krajni učilnični oblasti podaje nasvete, kateri bi šoli utegnili biti na korist.

§. 82. Kar se tiče hoje v délovno šolo, odpusta iz nje, ustrahovanja, dolžnosti učiteljic, preskušenj in spričeval, sploh veljajo določbe o ljudskih učilnicah. Kjer je delovna šola združena z ljudsko, naj se udeleži tudi šolske pre-skušnje ali svečanosti, in o tej priliki naj ženske rokotvore pokaže vsacemu na videž. Tudi spričevala tacih délovnih šol naj se združijo sè spričevali ljud-ske učilnice.

Končna določba.

§. 83. Obraze k raznim uradnim spisom (zapisovalnikom, razrednikom, imenikom, spričevalom, šolskim poročilom i. t. d.) učilnici načertava deželna učilnična oblast, katera daje tudi temu potrebna napotila.

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

6. Bil je Metelko kranjski tolmač in slovenil je nemške ukaze in razglase deželnega vladarstva. To delo mu je bilo časih dokaj težavno. Mnogo truda so mu prizadévale posebno lastne imena mest, tergov, vasi, posamesnih krajev; nemške pa slovenske se vselej ne vjemajo in so dostikrat popolnoma različne. Kolike po-mote se v tem lahko primérijo človeku! Oberne se toraj Metelko 30. novembra 1822 v posebni prošnji do deželnega vladar-stva, naj ono dá popisati krajevne imena po Kranjskem. Pomagam si, pravi, kakor morem; nektare imena so čisto neznane; poprašujem sim ter tje tudi pismeno, pa vendar vselej prave ne iz-vém: ta mi pové tako, drugi drugače, na pr. Wabenfeld se mi ime-nuje Babno polje, Babje polje in Babja poljica, Freythurn Pobrèzje in Podbrèzje, Krèutzdorf Križéva vas in Križna vas. Brez dvombe je pravo le eno, in sicer, ktero je ravno v tistem kraju navadno.

Neudorf bi človek mislil je po slovensko Nova vas, ali grad Neudorf se kliče Zaverh. Prestaviti je časih treba hitro. To mi daje pogum prositi, naj stori to visoka vlada. Zgoditi bi se moglo po okrajnih gosposkah ali še bolje po duhovnih, ki so v službah tu in tam po deželi. Paziti bi bilo, da se pišejo lastne imena kar se dá pravilno s pristavljenim rodivnikom, da se ognemo mnogoterim pototam itd.

Deželna vlada mu je prošnjo koj uslišala ter 4. decembra to reč ukazala vsem trem okrožnim glavarjem, naj jo zveršijo po svojih okrajnih gosposkah. L. 1823, veli, bode popisovanje vojaško; pri tem se vdeležujejo okrajni vradniki in župniki s farnimi bukvami. Naj se tedaj na tanko popišejo krajevne imena po nemški in po kranjski. Kar je tako naukazala, naznani tudi Metelkotu s pristavkom, da mu hoče potem izročiti ves imenik. Metelko pa koj čuti, da vlada ni razumela, zakaj je zahteval lastne imena tudi v rodivniku. Zloži toraj poseben poduk v ta namen ter ga pošlje vladarstvu 16. decembra.

Kranjske lastne imena, piše ondi Metelko, se sklanjajo kakor latinske, in sklanjatev je mnogokrat razvidna še le iz družega sklona ali rodivnika, na pr. Zalog-a, Ljubljana-ne, Sela-Sél, Ternovo-viga, Sostro-ra, Ovisše-ša, Straže-Straž, Kočevje-ja, Gorje-Gorj, Zeleznike-kov, Pirniki-kov, Novo mesto-Noviga mesta, Bruna vas-Brune vasi. Sliši se p. Zaloh (Saloch), Čreteš, ali iz rodivnika Záloga, Čreteža se vidi, da nam je pisati Zalog, Čretež. — Rodivnik se izvé na vprašanje: Od kod si? Iz Ljubljane, iz Poljan, iz Sél, iz Ternoviga, od Sostra. — Na vprašanje: Kako se pravi temu kraju? — odgovarja slovenski kmet v mestniku: Temu kraju se pravi v' Gorjah, v Cirklah, v Selcah, v Sostru, v Trebnim, na Dobravi (zu Dobrova), in od tod nemške oblike Görjach, Selzach, Sostru itd. — Imenovavnik ali prvi sklon pa se dobí na vprašanje: Kej, kako deleč je ta kraj — Zalog, Čretež, in tudi v množnem številu: Kej so Poljane? Kako deleč so Cirkle? itd.

Tudi ta poduk je vlada že 8. januarja 1823 radovoljno razposlala vradnijam po deželi, in Metelko je po tem takem prvi sprožil to jako koristno in potrebno delo. Koliko se je bilo tedaj doseglo, tega sicer ne vém; to pa vém, da si je Metelko zgodaj bil napravil abecedni spisec naj imenitnijih krajevnih imen ljubljanske škofije v nemškem in slovenskem jeziku. Tudi to vém, da je verlo pomagal ranjkemu H. Freyer-ju, ko je prvi sestavljal vojvodine Kranjske zemljevid s slovenskimi imeni (l. 1842. 1849.), in vzlasti, da je na svetlo dal Freyer tedaj prav koristno knjižico: „Alphabetisches Verzeichniss aller Ortschafts- und Schlösser-Namen

des Herzogthums Krain in deutsch und krainerischer Sprache u. s. w. als Commentar zur Special-Karte des Herzogthums Krain (Laibach, 1846. 8. 159).“ Kar se bere v predgovoru o tem, kako se prav izrekujejo in sklanjajo lastne imena krajevne, je spisal mu menda Metelko. Vredba ni povsod dosledna; sostava imenska pa in pisava je dokaj dobra. — Nekoliko po tej knjigi je vravnán celo „Abecedni spisak imén vseh seliš, grašin, gradov in gradičev v Kranjski Vojvodini“ z ozirom na razdelitev dežele leta 1854, ki je (v IV. str. 214., slov. nem. spisak str. 46) na svetlo prišel l. 1857 v deželnem vladnem listu v Ljubljani. — L. 1853 je sestavil P. Kozler zemljovid slovenske dežele, in l. 1854 „Kratek slovenski zemljopis in pregled politične in pravosodne razdelitve ilirskega kraljestva in štajerskega vojvodstva s pridanim slovenskim in nemškim imenikom (str. 57) mest, trgov, krajev“ itd. (Na Dunaju 8. XXIV). Kranjske krajevne imena kaže naj bolje „Catalogus Cleri dioec. Labac.“, ki jih ima od l. 1866 tudi po slovenski, zdaj že precej popolnoma. — Vladni tolmači imajo toraj v tem oziru sedaj lahko delo, vse drugače kot nekđaj Metelko.

Šolsko obzorje.

Iz Zagreba. Program razstave učnih pripomočkov prvega splošnega hervaškega učiteljskega zbora v Zagrebu meseca avgusta l. 1871.

1. S prvim splošnim hervaškim učiteljskim zborom se bo vredila razstava raznoverstnih učnih pripomočkov, ktera se bo 19. avgusta odperla in 29. avg. zaperla.

2. Namen tej razstavi je ta, da se naše domače učiteljstvo seznaní z vsemi pripomočki, ktere kjerkoli rabijo za olekšavo in za boljše napredovanje v podučevanju.

3. Da se pa le izvrstnim in s skušnjo za dobre poterjenim učnim pripomočkom odpré pot v naše šolstvo, se bojo imenovali posebni strokovnjaci, ki bojo vse take učne pripomočke razsodili in potem svojo razsodbo v razstavnem izkazu priobčili.

4. Najizvrstniše in najboljše stvari, ki bojo v razstavi, se bojo v razmernem številu kupile in s posebno lotrijo, ki se ima v ta namen osnovati, izigrate.

5. Vsak ima stvari za razstavo na svoje stroške semkaj poslati, a razstavin odbor mu bo pozneje na stroške odborove stvari nazaj odpravil.

6. Tudi bo razstavin odbor poskrbel, da železniška in parobrodská društva znižajo vozno ceno za reči, ki bojo tej razstavi namenjene; zato pa tudi vsak, kdor hoče kaj poslati, mora razstavnemu odboru kmalu naznaniti, koliko bo zvezkov ali paketov, da mu namreč odbor v pravem času za ta namen potrebne izkaznice (certifikate) more poslati.

7. Ta razstava je razdeljena na 6 razredov, a vsaki razred na več podrazredov.

I. razred.*Zabavišča (igrališča = Kindergärten) s 4 podrazredi.*

1. Učni pripomočki; 2. aparati; 3. raznoverstno gradivo; 4. igrališčna dela.

II. razred.*Hervaške in serbske šolske bukve s 5 podrazredi.*

5. Abecedniki; 6. čitanke in druge šolske knjige; 7. knjige za meščanske šole in realke; 8. knjige za uč. izobraževališča; 9. veroučne knjige.

III. razred.*Učilni pripomočki s 10 podrazredi.*

10. Podobe za kazalni poduk; 11. raznoverstne prirodopisne in tehnološke zbirke; 12. fizikalni in kemični aparati; 13. zemljevidi, globusi in drugi pripomočki zemljepisni; 14. aparati pri branju in številjenju; 15. lepopisni aparati, pisni zvezki, predpisi in raznoverstne številne tablice; 16. risarski aparati, obrazci, risanje in modeli; 17. Učni pripomočki za cerkveno in šolsko petje in godbo; 19. modeli šolskega poslopja.

IV. razred.*Dela šolske mladine s 3 podrazredi.*

20. Lepopisi, jezikoslovne in številne vaje, risanja ljudskih in mestnih šol, kakor tudi preparandij, ali le take, s katerimi se hoče kaka metoda pokazati (od vsake šole in od vsacega se bo namreč le po en primerek sprejemal); 21. raznoverstni modeli gospodarskih aparatov; 22. ženska ročna dela, tudi le taka, s katerimi se kaže metoda.

V. razred.*Hervaški in serbski šolski spisi za mladost in učitelje s 3 podrazredi.*

23. Spisi za mladost, pobožnega, podučnega in kratkočasnega zapopadka; 24. pedagojska, didaktična in metodična dela; 15. rokopisi, ki so namenjeni mladosti, ali pa učiteljem ljudskih šol.

VI. razred.*Pedagojsko-didaktični spisi drugih narodov s 4 podrazredi. *)*

26. Pedagojska, didaktična in metodična dela; 27. pedagojski časopisi; 28. šolske bukve in važnejši spisi in časopisi za mladost; 29. popularno-znanstvene bukve za daljne izobraževanje ljudskih učiteljev.

Za razstavni odbor 1. splošnega hervaškega učiteljskega zbora:

Ljudevit Modec,
predsednik.

Ljudevit Tomšič,
tajnik.

Iz Notranjskega. (*Učiteljski zbor v Planini.*) Na prijazno vabilo okrajnega šolskega nadzornika, g. F. Stegnarja smo se 2. marca t. l. zbrali učitelji logaškega okraja v Planini k prav važnemu zboru. Nazočih

*) V tem razredu so tedaj tudi Slovincem predalčki odperti.

je bilo 14 učiteljev tega okraja; manjkalo jih je tedaj jako malo, kar priča o njih veselji do družabnega zborovanja. Bil je nas tudi počastil gospod Kovšca, šolski prijatelj in predsednik krajnega šolskega sveta v Planini, ki je ves čas — 5 ur je trajalo razgovarjanje — prav pazljivo poslušal naše šolske razprave. Tudi gosp. učitelj K. Dermelj iz bližnje Postojne je prišel k svojim tovaršem, kar nas je prav serčno veselilo.

Zborovanje je pričel g. nadzornik, ki je v svojem vvodnem govoru goreče pozdravljal zbrane učitelje in zahvaljeval se jim, da so njegovi prvi želji, to je, prvemu povabilu radi vstregli, ter tako obilo prišli k tej skupščini. Na dalje je povdarjal važnost učiteljskega zborovanja in družjenja rekoč: Vsi stanovi se dan danes shajajo v zbere in skupščine, vsi spoznavajo korist družabnega življenja, in tudi veliko jih že živa materijalen in duševen dobiček, ki ga jim prinaša praktično porabljenje važnega reka: „V združbi je moč in napredek.“

Še naj več je pa nam ljudskim učiteljem treba pogostnega zborovanja. Mi, ki se smemo ponosno prištevati k naj imenitnejšim stanovom, ki smo poklicani, da ljudstvo, zlasti mladino, vzrejamó in podučujemo, mi, ki so nas do sedaj v splošnem življenju še tolikanj prezirali, mi se moramo povzdigniti do tiste veljavnosti pred svetom, po kateri nam bode mogoče, z resničnim vspehom delati za ljudsko omiko in ljudški blagor! Da pa dopremo do te nam dostojne stopnje, skerbeti moramo, da si zboljšamo svoj duševni in materijalni stan. Kako bodemo pa to storili, pomenkovali se bomo v učiteljskih zborih, h katerim se bodemo še večkrat shajali. Pri zborih razodenite, dragi gospodje, prav odkritoserčno svoje želje. Kar ktereга teží, naj pové in naznani. Le odkritoserčnost in ljubezen naj nas navdaja!

Za danes smo postavili na dnevni red novi učni in šolski red. Ta je toda preobširen, da bi ga mogli že danes vsega razložiti in o vseh njegovih točkah na tanko dogovoriti se, kako bi se jih dalo naj primernejše v djansko rabo vpeljati. Vsak stavek, še vsaka besedica je v njem tako važna, da bi potrebovali cel teden, ako bi hotli vse odstavke le malo razjasniti. Zatorej bodemo danes le k nekterim §§. potrebne opombe dostavljali.

V 1. oddelku je govorjenje o šolskem obiskovanji ali o hoji v šolo. Da so otroci pridno v šolo hodili, v to so jih pred novimi šolskimi postavami duhovni prav zelo spodbujali. Sedaj so nekteri duhovni, žalibog, merzli do šole. Drugi se pa še dalje za šolske zadeve zanimivajo, ter še dalje delajo na pospeh šolstva. Ti bodo, zlasti če so tudi predsedniki v krajnem šolskem svetu, še zanaprej stare in otroke spodbujali k pridnemu šolskemu obiskovanju. Kjer pa ni tako blagega duhovnega gospoda, tamkej mora učitelj pomoči iskati pri krajnem šolskem svetovalstvu, in ako to ne more neopravičenega in nerednega šolskega obiskovanja odpraviti, oberne naj se učitelj na okrajni šolski svet.

Na to popraša g. nadzornik učitelje, kako je šolsko obiskovanje v pomesnih krajih. Ti so se večidel v tej zadevi močno pritoževali. V §. 4. uč. reda so našeti 4 vzroki, ki šolske zamude opravičujejo. G. nadzornik vpraša dalje, ali so po njihovih krajih še drugi zaderžki, ki ovirajo redno hojo v šolo. Imenovali so: daljavo do šole, pašo, revščino in šolski denar ali šolnino. O poslednji so se zlasti britke pritožbe slišale. Povedali so, da jim ljudje ta denar nikakor odrajtati nočejo, da rajše otroka v šolo ne pošiljajo, da jim le šolnine plačevati ni treba. Zopet so učitelji tega okraja preserčno željo in prošnjo izrekli, da bi deželni zbor kranjski

pri posvetovanji o vzdrževanju ljudskih učiteljev vendar le odpravil neprijetno šolnino. Tudi druge prežalostne jeremijade o svojem slabem materialnem stanju so pri tej priložnosti učitelji pripovedovali, pa tukaj jih nočem ponavljati; vsaj me je pri zboru zavoljo tega že dovolj serce bolelo.

Kot velik zadržek redni hoji v šolo so imenovali učitelji tudi tako imenovano spraševanje v kerščanskem nauku, ker so duhovni, ki imajo namreč navado, da v zimskem in pomladanskem času po več mesecev razun šolskih ur šolsko mladino podučujejo v veroznanstvu za prejemanje zakramenta sv. pokore in sv. obhajila. Učitelji so rekli tako-le: Do desetih dopoldne imamo šolo; potem pride duhoven v šolo in uči še dve uri kerščanski nauk. Otroci, ki so daleč domá, pridejo iz šole pozno domú in ne morejo popoldne v šolo. Tako se tedaj prigodí, da je potem popoldne naj večkrat prazna šola. Kdo je tega kriv? Otroci gotovo ne! Tudi bi nekteri učitelj, ki imajo poldnevni nauk, večje učence radi po tri ure dopoldne podučevali; ali ravno omenjeni zadržek jim je na poti. Da bi se ta neprilicnost odpravila, nasvetovalo se je, da bi se okrajni šolski svét do gg. duhovnov s prošnjo obrnil, da bi ti šolsko mladino ne priderževali toliko časa v šoli.

§. 8. učn. reda velí, da šolsko leto traja 46 tednov. Učitelji pa so rekli, da na deželi včasí po več tednov zavoljo raznih velikih opovir šole ni, tedaj na kmetih se bode v tem oziru težko postavi zadostovalo.

K §. 22. je g. nadzornik povdarjal, da naj učitelji pri svojih učencih posebno gledajo na snažnost, o kateri se je prav veliko govorilo, kar pa tukej ne utegnem ponavljati.

K §. 24. se je opomnilo, da naj učitelj pri kaznovanju učencev zastran večih pregreškev pomoči prosi krajnega šolskega predsednika, ker učiteljeva avtoriteta ne izdá vsikdar dovolj in da se mu ne bode očitala prevelika ojstrost, pristranost ali celó krivica.

Razgovarjaje se o dolžnostih učiteljevih priporoča g. nadzornik učiteljem, da naj si omislijo svojo šolsko kroniko, kamor naj pridno zapisujejo važne svoje šolske dogodjaje. Tudi druge zapisnike šolske, p. inventar, naj imajo učitelji v lepem redu. Pri §. 30. jih opominja, da naj do časa v šolo dohajajo, da ne puščajo nič časa otrok samih; kajti otroci morajo v družbi biti vedno pod paznim nadzorništvom.

Pri §. 42. se je govorilo o razdelitvi učencev v razrede in oddelke. Za načelo je obveljalo: Poleg postave se ravná število razredov po številu učiteljev; v razredih pa naj se več oddelkov brez djanske potrebe ne napravlja. Vsi oddelki naj bodo hkrati pri šolskem nauku, to je: naj bode celodnevno podučevanje. Le tam, kjer vsi učenci ne morejo biti hkrati v šoli, naj veljá le poldnevni nauk. Pri §. 47. se je omenilo, da nekterim učiteljem zastran raznih ovir nikakor ni mogoče, da bi se na teden toliko ur podučevalo, kolikor postava zahteva. G. nadzornik jih navdušuje, da naj storé, kar je le v njih moči, da spolnujejo postavo, ki meri le na napredek in povzdigo šolstva.

G. nadzornik je na dalje razlagal o metodi pri podučevanju raznih učnih predmetov v ljudski šoli. Pri nauku v maternem jeziku je priporočal, da bi si učitelji prizadevali v šoli književni jezik govoriti in bi tudi svoje učence polagoma k temu napeljevali. Tako ravnanje bode naj boljši sad prinašalo. S tem se bode učencem naj lože pripomoglo, da se na lahek način izurijo v spisji in pravopisji; s tem se tudi vadijo v razumevanji slovenskih knjig, katerih branje naj se zlasti priporoča večim učencem

in učenkam. Pri nauku v slovenskem jeziku naj se pa tudi slovnica slovenska pridno goji; ta naj se že v prvem razredu po mogočnosti obdeluje. Ravno tako dobre opombe je podajal g. nadzornik za podučevanje v lepem in glatkem branji.

Zastran nauka v številjenji se je določilo, da naj bi bile dr. Močnikove številске knjižice vodilo za ljudske šole učencem in učiteljem. Naprava teh knjižic naj bode tedaj šolam logaškega okraja prva skerb, zlasti potem, kedar se bodo poslovenile, kar se prihodnje šolsko leto za gotovo pričakuje. Ker 7 šol v tem okraji še nima ruskega stroja za računstvo, obljubi g. nadzornik, da jim ga hoče v kratkem preskerbeti.

Kar zadeva nauk v oblikoslovji in risanji, izreklo se je, da v ljudskih šolah tega okraja ne bode mogoče temu nauku veliko šolskih ur na teden odmeriti; gojiti ga bode treba le pri priložnosti v zvezi z drugimi predmeti p. pri pisanji, zemljepisji itd. Vendar pa bode treba učence seznaniti s pojemi nekterih naj poglobitnejših teles, plani, čert itd., ter jim razjasniti razne kote, vogelnike, krog; jim povedati o štirjaški in kubiški meri in še več drugzega, ako bode čas pripuščal. Ako se bode risanje vpejlalo kot samostojin predmet, kazal je g. nadzornik, kako bode treba velike šolske table in tablice učencev v ta namen pripraviti, da se bode podučevalo po stigmografični metodi, ktero je g. nadzornik naj bolj priporočal.

Zastran nauka v pisanji je g. nadzornik živo povdarjal korist „podkladkov za lego“. Razložil je njih rabo, in potem jih je več razdelil med zbrane učitelje, ki naj jih v svoji šoli rabijo.

Podučevanje v rečnih naukih je le mogoče, ako ima šola potrebne učne pomočke. Za tega del naj bode prva skerb učiteljev, da pri srenji na to delajo, da jih jim koj napravi. Za prirodopis je bil g. ogleda več velikih „Schubertovih“ podob seboj prinesel. Na teh so živali v veliki meri naslikane, da jih lahko vsak učenec že od daleč dovelj razloči. Prodajajo se po nizki ceni — po 10 kr. — pri gosp. Giontiniju v Ljubljani. Za zemljepisje so se omenili „Handketovi“ stenski zemljovidi in Ratzovi fotolitografični.

Ker je bila že ura tri odbila, je g. nadzornik prenehal svoje temeljito in umevno razlaganje in poročal je še knjižničar okrajne učiteljske bukvarnice v Idriji o njenem stanu. O tem pa še prihodnjič kaj; za danes naj bi bilo „Tovaršu“ in njegovim č. bralcem s tem vstreženo!

Iz Ljubljane. (Javna pohvala.) Deželni šolski svèt kranjski izreka z oglasom dne 9. marca t. l. naslednjim pospeševalcem šolstva hvalo in priznanje: 1) Osebo so opravljali in oskerbovali prostovoljne šole: Župni oskerbnik Lorenc Mencinger na Golem; Janez Ankerst v Javorji; Ignacij Tavčar v Želimljah; Janez Teran v Zlatem Polji; Janez Kapus v Pečah; France Zaveršnik pri sv. Gothardu; Janez Podgoršek na Ubelskem; Janez Dolničar v Planini nad Jesenicami, Jernej Ramoveš v Spodnji Idriji in Ivan Zagorjan v Rovtah. 2) Posebno marljivo so s svojim uplivom pripomogli solstvu: okrajni glavarji v Postojni, Černomlji in Planini; dekana Jože Rozman in Anton Aleš; župniki Janez Vovk v Šent-Jernejju; Šimon Zadnik v Verhu; Anton Krašovec v Adlešičah; Gašper Gašperlin na Bučki; Matija Marolt v Dobernečah; Andrej Skrabeč v Toplicah; Janez Burger na Berdu; Jože Lomberger v Tujnicah; Florijan Prelesnik v Špitalicah; Janez Kapel pri sv. Jakobu; Anton Namrè v Šmartnem pod Šmarno goro; Janez Dolinar v Kopajni; Anton Anžur v Šenčurji; Janez Kaplenek na Blokah; Janez Knavs, vikarij v Kerškem; župna opravnika Janez Kramar v Čemšeniku in

Jože Razboršek v Vodica; duhovščina v Horjulu in Št. Vidu nad Ljubljano; Jurij Jarc v Št. Mihaelu; Anton Hočevár v Doberničah; Janez Kobilica pri sv. Petru in Valentin Skulj v Dolu. Izmej učiteljev: Jakob Mencinger v Ternovem; Peter Cebin v Kranji; šolski ravnatelj: Janez Juvan, Miha Lazar in Lorenc Sadar; učitelji: Jože Tuma, Janez Mandelc, France Mercina, France Kenda, Nikolaj Stanonik, France Muhič, Luka Kožuh, France Lunder, Gregorij Koželj, Valentin Krek, France Golmajer, France Gros, Anton Bezeg, Matija Bernik, Jože Jerom, France Duhnar, Gregorij Arko, Alojzij Jeršè, France Černilec, Jurij Adlešič in učiteljica Marija Jakl. 3) Gmotno so podpirali šolstvo: Deželni zbor kranjski, ki je v porazumljenji z deželno vlado iz preostankov dež. kulturnega zaklada odločil 1000 gld., iz katerih se je šolam omislilo vertnega orodja in učiteljem, ki so bili gledé poduka o poljedelstvu posebno vspešni, dala nagrada. Enaki znesek je odločila ljubljanska hranilnica v ta namen, da se revnišim učencem oskerbě šolske potrebščine in učne potrebščine za šole. Dalje grajščak France Viktor Langer pl. s Podgore v Pogancih, Edvard Schaffer v Vinski Gorici pri Trebnem; fužinski vodje Friderik Langer v Zagorji in Dobner na Fužinah pri Žužemberku; fužinski in grajščinski lastnik Viktor Ruard na Savi; fužinski lastnik Karol Pibrovec v Kropi; župan Janez Pretner na Koroški Beli; župnik Janez Brodnik in Leopold Albrecht v Dobu; lastnik zavoda Alojzij Waldherr v Ljubljani; društvo čitalnica v Ljubljani; mestjani v Kamniku; nune v Ljubljani in Škofji Loki, frančiškani v Ljubljani, Novem mestu in Kamniku in kapucini v Škofji Loki.

— Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem. Pristopila sta gg.: Lunder Fr. z Berda pri Podpeči z 13 gl. 50 kr. vpisnine in z letnino 6 gl. za l. 1871.; Praprotnik Fr. iz Lesec na Gorenkem z 10 gl. vpisnine in z letnino 4 gl. za l. 1871. Plačali so gg.: Gogala Ant. iz Begunj za l. 1870. — 5 gl. in za l. 1871. — 6 gl.; Borštnik Janez iz Šmarije za l. 1871. — 6 gl.; Sahadobnik Leop. iz Šmartna za l. 1871. — 6 gl.; Bezeg Ant. od Sostra za l. 1871. — 6 gl. in Zorè Fr. iz Spodnjega Tuhinja za l. 1871. — 6 gl.; Jevšček Jakob s Prema na račun 10 gl.; Novak Janez s Prečne dolgá 12 gl.; Sajè Janez s Predoselj 6 gl. za l. 1871. *)

— Učiteljsko društvo za Kranjsko. Vnovič so pristopili gg.: Šolar Janez, gimn. profesor in ud c. k. dež. šolskega svetovalstva z 1 gl. vpisnine in 1 gl. podpornine in z 2 gl. letnine za l. 1871.; Hiti Luka, c. k. okrajni šolski nadzornik za postonjski šolski okraj vpisnine 1 gl. in letnine 1 gl.; Zarnik Martin s Kroke na Gorenkem z 1 gl. vpisnine in z 1 gl. letnine za l. 1871.; Razlag Radoslav, dr., odvetnik, kot podpornik z 1 gl. vpisnine; Tuma Janez, učitelj v Mengišu z 1 gl. vpisnine. Plačali so gg.: Rozman Janez, duhoven v Ljubljani, 1 gl. podpornine; Ramoveš Jernej, duhoven v Spodnji Idriji, 1 gl. za l. 1871.; Borštnik Janez iz Šmarije 1 gl. za l. 1871.; Gogala Anton iz Begunj na Gorenkem 1 gl. za l. 1871. in 1 gl. za l. 1872.; Sadar Lovro, ravnatelj v Škofjiloki 1 gl. za l. 1871.; Božič Leopold iz Planine za l. 1870. in Pavčič Jožef v Vel. Lašč za l. 1869. po 1 gl.; Gorjanec Janez iz Škofjeloke, Böhm Ignaci, Dovžan Lovro in Santnar Januar s Kočevja vsi po 1 gl. za l. 1870.; Sajè Janez s Predoselj in Uršič Janez iz Zgornj. Tuhinja oba po 1 gl. za l. 1871.

*) Druge že prejete doneske poterdimo pozneje.